

Shree Saptashrungi Ayurved Mahavidyalay & Hospital
PANCHKARMA - SECOND TERM END
FINAL Year B.A.M.S (Ayurvedacharya)

Q.1 Answer in four to five lines (Any Five) [5 x 3 marks = 15]

- 1) अष्टमहादोषकर भाव लिहा.
- 2) उपयुक्ततांनुसार विरेचन प्रकार उदाहरणासह लिहा.
- 3) अभययादि मोदकाची घटक द्रव्ये लिहा.
- 4) विरेचन सम्यक् योग लिहा.
- 5) स्वेदातियोग व तत् प्रतिकार लिहा.
- 6) विरेचन द्रव्यांचे गुण वर्णन करा.
- 7) विरेचन सम्यक् योग.
- 8) इच्छाभेदी रस - संमेलित द्रव्य व विशेषता सांगा.
- 9) मृदु विरेचक व तीक्ष्ण विरेचक द्रव्यांची उदाहरणे लिहा.
- 10) इच्छाभेदी - घटक द्रव्य, मात्रा व अनुपान लिहा.
- 11) विरेचन अतियोग लक्षणे व चिकित्सा
- 12) इच्छाभेदी
- 13) अनुलोमन द्रव्य उदा. सह स्पष्ट करा.
- 14) शोधनात्तर हीन शुद्धि साठी संसर्जप क्रम लिहा.
- 15) Define Physiotherapy and give examples of instruments used for physiotherapy
- 16) फरक सांगा .-मर्श व प्रतिमर्श नस्य .
- 17) तमन व विरेचन - सम्यक् योग.
- 18) रक्तमोक्षण प्रकार.
- 19) निरूह सम्यक् योग
- 20) Define Physiotherapy & describe its importance.
- 21) पिच्छन कर्म लिहा.
- 22) पिच्छा बस्ती - द्रव्ये व योग्य अवस्था लिहा.
- 23) संख्या भेदाने बस्ति प्रकार लिहा.

- 24) पुढील नस्य प्रकारांच्या मात्रा लिहा. मर्शनस्य, अवपीडक नस्य, ध्मापन नस्य
- 25) नस्य - सम्यक् योग लक्षण लिहा.
- 26) मात्रा - बस्ती प्रशस्ती लिहा.
- 27) अधिष्ठान भेदाचे बस्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- 28) वैतरण बस्ति लिहा.
- 29) अवपीडक नस्य लिहा.
- 30) सम्यक् नस्याची लक्षणे लिहा.
- 31) अनुशस्त्र म्हणजे काय सांगून उदाहरणसहित लिहा.
- 32) दोषांच्या अवस्थेनुसार स्वतमोक्षणाचे प्रकार सांगा.
- 33) अधिष्ठान भेदाने बस्ति प्रकार लिहा.
- 34) इंद्रमद
- 35) Wax-bath
- 36) आस्थापना बस्ति द्रव्य संयोजन विधी सुत्रासह लिहा.
- 37) स्वतमोक्षणाचे प्रकार लिहा.
- 38) नस्याच्या मात्रा प्रकारानुसार लिहा.
- 39) Write: Infra-red lamp
- 40) बस्तिनेत्र दोष लिहा.
- 41) व्याधीनुसार नस्य द्रव्यांची उदाहरणे लिहा.
- 42) बस्ति संमेलन विधी
- 43) प्रतिमर्श काल
- 44) Basic principles of physiotherapy with list of name of instruments .
- 45) सविष,निर्विष जलौका-फरक लिहा.
- 46) लेखन बस्ती

Q.2 Answer the following in Brief (Any Six)[6 x 5 marks = 30]

- 1) शारंगधराने सांगितलेले विरेचनाचे प्रकार उदा. सहित लिहा.
- 2) शोधन पश्चात् शुद्धिचे प्रकार सांगून श्रेष्ठ कोण ते लिहा.
- 3) विरेचन संप्राप्ती लिहा.

- 4) “त्रिवृत सुखविरचनानाम् ”
- 5) विरचन प्रशस्ती वर्णन करा.
- 6) शारंगधरोवत विरचन प्रकार उदाहरणासह वर्णन करा .
- 7) उत्तम शुद्धीसाठी संसर्जन क्रम वर्णन करा .
- 8) विरचनाचे शारंगधरोवत प्रकार .
- 9) विरचनाचे शारंगधरोवत प्रकार सोदाहरण सांगा.
- 10) विरचन अतियोग लक्षणे व चिकित्सा (Ayurvedic & Modern management)
- 11) विरचनामध्ये कोष्ठ परिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
- 12) परिकर्तिका व्यापद आधुनिक व आयुर्वेद उपचारासह लिहा.
- 13) विरचन संप्राप्ति वर्णन करा.
- 14) संसर्जन क्रम
- 15) विरचन पूर्वकर्म लिहा.
- 16) उपयुक्तांगानुसार विरचन द्रव्याचे प्रकार लिहा.
- 17) द्रव्य - गुण कार्य संग्रह लिहा. त्रिवृत आरवध, एरंड
- 18) मूढ- सुख - तीक्ष्ण विरचन प्रकार उदा. सह स्पष्ट करा.
- 19) स्नेहबस्ति व्यापद चिकित्सेसहित लिहा.
- 20) 'ऊर्ध्वजत्रुविकारेषु विशेषान्नस्य (अ.ह.सु २०/१) सूत्र पूर्ण करून अर्थ स्पष्ट करा.
- 21) स्वतमोक्षणाचे प्रकार सविस्तर लिहा.
- 22) बस्ति नेत्र दोष व तद्जन्य व्यापद
- 23) संख्येनुसार बस्ति प्रकार वर्णन करा.
- 24) कृमिघ्न बस्ती.
- 25) नस्य-सम्यक् योग, अयोग अतियोग
- 26) अनुवासन बस्ती व्यापद वर्णन करा.
- 27) स्वतमोक्षण आर्ह-अनार्ह सांगा
- 28) चापन बस्ती व्यापद व चिकित्सा लिहा.
- 29) स्नेह - बस्ति व्यापद लिहा.
- 30) मर्श व प्रतिमर्श नस्य भेद लिहा.
- 31) नस्य पश्चात कर्म लिहा.
- 32) जलौकावचारण पश्चात कर्म लिहा.

- 33) खतमोक्षण अनार्ह लिहा.
- 34) Write Basic Principles of physiotherapy.
- 35) चस्कमते, वयानुसार निरुहाची मात्रा वर्णन करा.
- 36) स्नेहबस्तिचे व्यापद वर्णन करा.
- 37) स्त्रीयांमध्ये दिला जाणारा उत्तरबस्तिविधी लिहा.
- 38) प्रतिमर्श नस्य व मर्श नस्य - साम्य भेद लिहा.
- 39) नस्य द्रव्यांच्या मात्रा प्रकारा नुसार वर्णन करा.
- 40) खतवह स्रोतस - दुष्टी हेतू सांगुन खत प्रदोषज विकार लिहा.
- 41) मात्रा - बस्ति - वर्णन करा.
- 42) लेखन - बस्ति लिहा.
- 43) 'सिरावेध' विधी लिहा.
- 44) मर्श आणि प्रतिमर्श नस्य : तुलना करा.
- 45) कर्णपूरण विधी लिहा.
- 46) सापन बस्ति वर्णन करा.
- 47) सिरावेध खतमोक्षण - अर्हता, अनर्हता लिहा.
- 48) नस्याचे कार्मुकत्व लिहा.
- 49) जलौका - स्थानिक व सर्वादैहिक दंशजन्य लक्षणे विकित्सेसह लिहा.
- 50) लेखन - बस्ति स.संदर्भ स्पष्ट करा.
- 51) द्रव, अधिष्ठान आणि संख्याभेदाने बस्ति - प्रकार लिहा.
- 52) बस्ति - परिहार म्हणजे काय लिहा?
- 53) बस्तीपुटक व्यापद विकित्सेसह लिहा.
- 54) खतमोक्षण प्रकार
- 55) नस्य पश्चयात् कर्म ॥ विद्या जगतः भूषणम् ॥
- 56) अनुवासन बस्ती व्यापद
- 57) धूम नस्य वर्णन करा.
- 58) बस्ति नेत्र वर्णन करा .

Q.3 Answer Any 3 Questions.

[15 x 3 marks = 45]

- 1) विरेचनविधी सविस्तर लिहा.
- 2) तस्यातिवृद्धस्य श्मयानान्यद् बस्ति विना भेषमस्ति किंचित ।
तस्याचिकित्सार्थमिति ब्रुवन्ति सर्वा चिकित्सामपि बस्तिमेके ॥
• च. सि. १/४० सुत्र स्पष्ट करा.
- 3) निरूह व्यापद वर्णन करून, त्याचे हेतु, लक्षण, चिकित्सा वर्णन करा.
- 4) “नासाहि शिरसो द्वारम् ।”.....सविस्तर वर्णन करून, नस्य प्रकार सांगा.
- 5) जलौकावचरण विधी सविस्तर सांगा.
- 6) उत्तरबस्ती विधी वर्णन करा. (For Female)
- 7) योनी मार्गाद्वारे दिला जाणारा बस्तिविधी लिहा.
- 8) आस्थापन बस्ति व्यापद - हेतू, लक्षणे, आधुनिक व आयुर्वेदिक चिकित्सेसह लिहा.
- 9) नस्य विधी वर्णन करा.
- 10) तस्कोवत नस्य प्रकार उदा. सहित लिहा.
- 11) आस्थापन बस्ति विधी सविस्तर लिहा.
- 12) ऊर्ध्वजत्रुगतविकारेषु! सुत्र पूर्ण करून स्पष्ट करा.
नस्य विधि सविस्तर वर्णन करा.
- 13) स्वत मोक्षणाचे प्रकार वर्णन करा. जलौकावचरण विधि सविस्तर वर्णन करा.
- 14) तस्माचिकित्सार्थमिति बस्तिमेके ! सुत्र पूर्ण करून स्पष्ट करा.
- 15) जलौकावचरण विधी सविस्तर लिहा.
- 16) नस्याचे प्रकार - उपप्रकार उदा. सह लिहा०
नासाहि शिरसो द्वारम् स्पष्ट करा.
- 17) अनुवासन बस्तिविधी लिहा. (व्यापदांसह)
- 18) Give details of traditional & modified basti – yantras (basti putak & basti – netras)
- 19) अनुवासन बस्ति :विधीपूर्वक वर्णन करून व्यापद चिकित्सेसह लिहा.
- 20) नस्याचे प्रकार सविस्तर वर्णन करून नस्यविधी थोडक्यात लिहा.

- 21) जलौकावचारण - विधी सविस्तर वर्णन करा.
- 22) आस्थापन बस्ति व्यापद् चिकित्सेसह लिहा.
- 23) “उत्तैर्भाष्यम....I ” श्लोक पुर्ण करून प्रत्येक भाव वर्णन करून चिकित्सा लिहा .
- 24) आस्थाप्य व अनास्थाप्य वर्णन करून आस्थापन बस्ती विधी लिहा.
- 25) जलौकावचरण विधी सविस्तर सांगा.
- 26) विविध आचार्यां नुसार नस्य प्रकार सांगून, नस्य कार्मुकता लिहा .
- 27) विरेचन व्यापद आयुर्वेदिक व आधुनिक उपचारांसह लिहा.
- 28) विरेचन पुर्वकर्म, प्रधानकर्म, पश्च्यात् कर्म सविस्तर लिहा.
- 29) विरेचन व्यापद व तत् प्रतिकार.
- 30) वमन - विरेचन व्यापद सांगून हेतु, लक्षणे व चिकित्सा सांगा.
- 31) विरेचन विधि सांगा.
- 32) विरेचनाचे प्रधान कर्म सविस्तर वर्णन करा.
- 33) सुत्र स्पष्ट करा.
 - यथापुरग्निस्तृण गोमयाद्यैः संधुक्ष्यमाणो भवति क्रमेण ।
महान् स्थिरः सर्वपचस्तथैव शुद्धस्य पेयादिभिरंतरग्निः ॥
च.सि. ९ - १२
- 34) शारंगधरोवत विरेचन प्रकार सांगून विरेचन कार्मुकता स्पष्ट करा.
- 35) शारंगधरोवत विरेचन प्रकार सांगून विरेचन कार्मुकता स्पष्ट करा.
- 36) विरेचन विधी सविस्तर लिहा.
- 37) वमन - विरेचन व्यापद् आधुनिक व आयुर्वेदिक चिकित्सेसह लिहा.

॥ विद्या जगतः भूषणम् ॥